

Natuur als systeem

Arie Dorsman interviewt Rudi Terlouw

Arie Dorsman

Bij Rudi Terlouw is natuurbeleving met de papepel ingegeven. Als kleine jongen trok hij er al op uit met zijn vader. In de Krimpenerwaard en daar buiten zochten ze samen mooie plekken op. De meeste mensen kennen Rudi Terlouw als de gedreven regiomanager Veenweiden, werkzaam bij Het Zuid-Hollands Landschap. Onlangs heeft Rudi Terlouw, samen met zijn vrouw Diny Buisman, de grote stap gezet om te stoppen bij het ZHL en een eigen adviesbureau 'Bui-tegewoon, groenprojecten' te starten. Wat beweegt de

Waar komt de liefde voor de natuur vandaan Rudi, is dat al van heel jong?

"Ik ben geboren in 1958 in een socialistisch gezin waar aandacht voor de natuur vanzelfsprekend was. Door NIVON en IVN werd veel aandacht besteed aan natuur als onderdeel van een gezonde leefomgeving. Veel vakanties werden in ons gezin gevierd in de Brabantse bossen. Ik leerde al vroeg van mijn vader om natuur en cultuurhistorie te waarderen, ook in de Krimpenerwaard. Als jongetje trok ik er op uit met vriendjes om de tiendwegen in de buurt te ontdekken, op zoek naar vogels, nesten en planten." Vader Terlouw voorzag zijn zoon van een vogelboekje en een verrekijker. Rudi weet zich nog te herinneren dat hij ongeveer vanaf zijn zesde jaar vrijwel wekelijks op zondagochtend, na het radioprogramma 'Vroege Vogels', samen met zijn vader op de bromfiets reisjes maakte naar natuur in de omgeving.

"Op 12-jarige leeftijd had ik een vriendenclubje waarmee we samen de natuur in trokken. We volgden de – toen nog onverharde – Ouderkerkse Landscheiding tot aan het moerasje waar nog watersnippen en roerdomp broedden en klokjesgentiaan bloeide. Daar is toen wel de kiem van de liefde voor natuur gelegd."

Hoe ben je bij de NVWK betrokken geraakt?

"Tijdens één van die onderzoekstochten in de Krimpenerwaard, dat was in 1969, kwam ik Henk van der Weijden tegen. Die zorgde er voor dat ik als 11-jarige jongen, lid werd van de NVWK en zo betrokken raakte bij tellingen en inventarisaties. Hier leerde ik al vroeg om gegevens te noteren met papier en potlood." Tijdens dia-lezingen en excursies van de NVWK leerde Rudi spelenderwijs heel veel soorten die hij thuis in de boekjes van zijn vader nog eens nazocht. Rudi raakte zo gefascineerd door de natuur dat hij er (tot op de dag van vandaag) dagboeken over bijhoudt. Zijn vader maakte op de

typemachine tellijsten waarop Rudi zijn waarnemingen vrij precies en systematisch kon vastleggen. En altijd speelde de vraag door Rudi's hoofd: waarom staat deze plant hier en niet ergens anders, of waarom broedt deze vogel in deze struik en niet in die boom? Al vroeg probeerde hij verbanden te vinden tussen het voorkomen van planten en dieren. Wat was het systeem er achter?

Hoe heb je al je kennis, inzicht en vaardigheden over natuur ontwikkeld?

Nieuwsgierigheid en oog voor detail zijn belangrijke eigenschappen volgens Rudi. "Eén van de eerste tellingen die ik verrichtte was na een oproep in het blad 'De Lepelaar' om blauwe reigers te tellen. Die zaten toen nauwelijks in de Krimpenerwaard." Rudi moest er voor naar Woerden en daar werd hij naar toe gebracht, weer achter op de bromfiets bij vader Terlouw. In de jaren 70 begon Rudi ook aan wintervogeltellingen en tellingen van specifieke soorten zoals huiszwaluwen, oeverzwaluwen en grutto's. Telkens met die gedreven nieuwsgierigheid over het 'waarom'. "Hoe zit dit ecosysteem in elkaar? Wat is er nodig voor planten en dieren om hier te zijn?"

Door veel tellingen te doen en er veel over te lezen en schrijven ontwikkelde Rudi enorm veel kennis en inzicht in vooral het veenweidegebied. Hij kreeg steeds meer bekendheid als precieze en betrouwbare vogelteller. Op de bosbouwschool ontwikkelde hij zijn kennis verder op het gebied van planten en bodem. Het denken in en over ecosystemen werd steeds verder ingevuld. De wisselwerking tussen bodem, planten en dieren werd meer en meer ontrafeld. Het begon Rudi steeds meer te boeien.

In 1987 werd Rudi door Directie Beheer Landbouwgronden (DBL) gevraagd om inventarisaties te doen in gebieden met agrarisch natuurbeheer in de provincie Utrecht. Er moesten gebiedsplannen komen. Het begon toen met broedvogelmonitoring en gebieden in kaart brengen met de vegetatie, houtopslag, gemaaide percelen, beweide percelen en mate van bemesting. Later volgden ook andere provincies, zelfs in Groningen deed Rudi veldonderzoek. Steeds met de centrale vraag in het hoofd: wat is de relatie tussen al deze variabelen. Hoe zit dit ecosysteem in elkaar? Met zijn kennis, oog voor detail en een ijzersterk geheugen voor feiten kon Rudi steeds meer over mogelijke verbanden publiceren.

Al vroeg raakte Rudi ook betrokken bij wat nu SOVON heet. Provinciale wintervogeltellingen organiseren en coördineren voor de provincie Zuid-Holland, en daar nieuwsbrieven over publiceren voor de tellers was ook enkele jaren één van

zijn taken. Heel veel gebiedsonderzoeken volgden in o.a. Nieuwkoop, Reeuwijk en de Eempolder. Zelfs een onderzoek naar foerageergebieden voor grutto's in de Vendée, Frankrijk werd onderdeel van zijn veldwerk voor een periode van twee jaar. In 2013 werd Rudi in het zonnetje gezet door SOVON als 'waarnemer van verdienste' voor het als district-coördinator meer dan 25 jaar promoten en uitvoeren van vogeltellingen in Zuid-Holland Zuid.

In 1993 werd Rudi gevraagd door Natuurmonumenten en het waterschap Rijnland om een onderzoek te doen naar de fosfaatbelasting door vogels in de Nieuwkoopse Plassen. Toen in dat jaar de eerste graslandpercelen in de Krimpenerwaard werden overgedragen voor de natuurdoelstelling klopte het Zuid-Hollands Landschap bij hem aan. In de loop van 1993 werd Rudi er regiomanager Veenweiden. Hier kon hij al zijn kennis, vaardigheden en inzicht benutten om werk te maken van natuur als systeem. Met zijn veldkennis en ervaring probeerde hij om voedselketens zo optimaal mogelijk te laten ontwikkelen. Rudi's motto was en is: er moet voedsel, rust en ruimte zijn in de reservaatgebieden. En het lukte. In de reservaatgebieden van het ZHL stopte de neergang van de weidevogelpopulatie en gedurende de afgelopen jaren is er in een aantal gebieden zelfs een kleine groei.

Hoe heb je de afgelopen twintig jaar de natuurontwikkeling in de Krimpenerwaard ervaren?

"Ik heb de intensivering van de veehouderij in de Krimpenerwaard enorm zien toenemen. In dezelfde periode zag ik de biodiversiteit behoorlijk afnemen. Verlaging van het waterpeil en toename van stikstof en fosfaat in de bodem verdreven de meer kritische soorten als watersnip, roerdomp en gele kwikstaart. De meer gangbare soorten als koolmees, merel en meerkoet namen toe. Natuurontwikkeling o.a. door het ZHL kon het verlies aan soorten in de Krimpenerwaard niet bijbenen. Ook de grutto en tureluur kwamen door het graslandgebruik steeds meer onder druk te staan. De dichte zode, de snelle groei van het gras en het steeds vroeger maaien werden de weidevogels fataal. Eind jaren tachtig kwamen Rijk en provincie met de opdracht om 2450 hectare Ecologische Hoofdstructuur (EHS) te ontwikkelen in de Krimpenerwaard. Dit als compensatie voor het verlies aan biodiversiteit. Het grootste gedeelte van de natuurontwikkeling moest uitgevoerd worden door het ZHL. Toen begonnen de soms moeizame onderhandelingen met de agrarische sector. Hoe past natuurontwikkeling binnen een gezond veehouderijbedrijf?"

Hoe zie je natuurontwikkeling samengaan met het veehouderijbedrijf in de Krimpenerwaard?

"Het kan nog steeds volgens mij. Met een goede samenwerking tussen boeren en terreinbeheerder kan het tij gekeerd worden. Door een verregaand mozaïekbeleid kan natuur en melkproductie samen gaan. Door natuur, melkproductie, mest, waterpeil en maai-beheer te zien als onderdelen van een systeem kunnen boeren en natuurbeschermers samen iets bereiken. Beide partijen moeten zich wel in elkaars doelen verdiepen en bereid zijn tot verandering. Beide partijen moeten ook de mogelijkheid hebben om ingrepen en afspraken op maat aan te passen. Niet alleen regelgeving moet bepalend zijn, maar steeds meer het eindresultaat voor natuur. Niet naar de letter, maar naar de geest."

De vegetatie-ontwikkeling is cruciaal volgens Rudi. De groei

van het gras is op twee manieren te beïnvloeden. Mest en water bepalen of gras snel of langzaam tot ontwikkeling komt in het voorjaar. Met mest kun je per perceel en periode variëren. De effecten worden pas na een langere periode zichtbaar. Het waterpeil in gruttogebieden moet goed ingericht zijn voor een optimale weidevogelpopulatie. Met water wordt de snelheid van de grasgroei gestuurd. Anderzijds moeten het peilbeheer en het opzetten van plas-dras extra zorgvuldig gebeuren zodat het bodemleven niet verdrinkt.

De criteria voor een goed weidevogelgebied zoals: late voorjaarsgroei van het gras, voldoende voeding in de grond, aangepaste maaidata, hogere waterpeilen en voldoende omvang, kunnen in goed overleg met boeren ingezet worden. Hierbij rendeert het melkveebedrijf voldoende en heeft het toekomst in de Krimpenerwaard. Voor de agrarische sector betekent dit wel anders denken. Niet de eerste snede moet de belangrijkste zijn, maar de tweede. Volgens Rudi zijn de meeste agrariërs ook systeemdenkers. Dit besef maakt lastige gesprekken veelal wat makkelijker, mits ze vanuit wederzijds respect en begrip worden gevoerd. Met een intensieve ecologische begeleiding van de agrariërs kan er een optimale inrichting komen voor weidevogels in de Krimpenerwaard. Daarnaast zijn goede inventarisaties van de weidevogelgebieden nodig om de resultaten in het veenweide-systeem te meten en te verbeteren. Dat zijn dus niet alleen broedvogelinventarisatie en kuikentellingen, maar ook vegetatietypen volgen, plas-drasbezetting, bodemleven en zuurgraad in het oog houden.

Welke rol gaat jou adviesbureau Bui-tegewoon hier in spelen?

"Met het ecologisch adviesbureau kan ik als autodidact-ecoloog en systeemdenker al mijn kennis, inzicht en professionele intuïtie inzetten om veenweide-systemen zo compleet mogelijk te ontwikkelen. Alle variaties in bodem, water, flora en fauna en agrarisch medegebruik spelen een belangrijke rol om een ecosysteem duurzaam te laten ontwikkelen. Alles heeft met alles te maken in dit soort voedselketens."

Daar kunnen Diny Buisman en Rudi Terlouw met Buitegewoon, gewoon in adviseren. Een nieuwe, grote, spannende stap in beider levens die ze met veel enthousiasme gaan zetten. 🐦